

ความเสี่ยงในการสอบบัญชี กรณีศึกษา ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ The risk of auditcase study : auditor cooperatives in Chiang Mai

อัมไพวรรณ หมั่นแสน¹
กรวิทย์ ชัยอมรไพศาล²

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) โดยใช้เทคนิค Focus Group Discussions จากผู้สอบบัญชีสหกรณ์ภาครัฐและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 42 ราย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบกับ ความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นผู้สอบบัญชีภาครัฐ ดำรงตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชี มีประสบการณ์ในการเป็นผู้สอบบัญชีมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญของความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นต่อการเงินที่ผิดพลาด และไม่เหมาะสม เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ผู้บริหารสหกรณ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีการปกปิดข้อมูลที่สำคัญ และงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีได้รับและทำการตรวจสอบ แสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ การบริหารความเสี่ยงและแนวทางการลดความเสี่ยง ปัจจัยที่ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ผู้สอบบัญชีควรมีความเข้าใจและทราบถึงเกี่ยวกับธุรกิจ สภาพแวดล้อม ระบบการควบคุมภายใน ระเบียบและข้อบังคับของสหกรณ์ รวมไปถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอเพื่อที่จะศึกษาถึงลักษณะของธุรกิจในแต่ละประเภทของสหกรณ์ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสหกรณ์นั้น

คำสำคัญ : ความเสี่ยง ผู้สอบบัญชีภาครัฐ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สหกรณ์

Abstract

The objective of this independent study was to study the risk assessment in the audit of Auditor Cooperatives in Chiang Mai. This research was qualitative research. The data was collected by informal interview using techniques focus group discussions from the Government Auditor and certified public accountant in Chiang Mai province to 42 samples. Data were collected by using observation and interviewing. Data were then analyzed by using narrative and descriptive summaries such as frequency and percentage. The study found that most of the interviewee were female aged over 50 years old, holding master degree. The government auditor tenured academic audit. They have with experience as a auditor certificate over 10 years. The interview focused on the risk of an audit. Auditor's cooperative in the matter of expressing an opinion on the financial statements of the crash and improper first. Followed by Cooperative Management the Officials have concealed significant information the financial statements and the auditor

¹หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

has been received and checked data show that, contrary to the material facts. Risk management and risk reduction approach factors that cares the most. The auditor should have an understanding and learn about the business Internal control environment and regulations of the cooperative including other related laws in order to adequately Study the nature of the business each type of cooperative. To be used in the hearing assess risks that may arise in the cooperative.

Keywords : Risk, The government Auditor, Certified Public Accountant, Cooperative

บทนำ

ระบบสหกรณ์นับเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เพราะระบบสหกรณ์มุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดตั้งและดำเนินการของสหกรณ์ ในฐานะเป็นองค์กรของสมาชิกเพื่อช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งปัจจุบันประชาชนมีการรวมกลุ่มและพัฒนาธุรกิจของตนในรูปของสหกรณ์ จำนวน 7,141 สหกรณ์ มีสมาชิกมากกว่า 12.09 ล้านคน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ , 2559) ระบบสหกรณ์ทุกประเภทในประเทศไทยเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจแต่ละประเภทและยังคงประสบกับปัญหาการดำเนินงานเช่นเดียวกับธุรกิจโดยทั่วไป

สหกรณ์ในช่วงเวลา 4 – 5 ปี ที่ผ่านมา ปัญหาการทุจริตของสหกรณ์ตกเป็นข่าวอยู่เป็นระยะๆ ตั้งแต่ ปัญหาการทุจริตเกี่ยวกับแชร์ลื้อตเตอร์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนกระทั่งมาถึงปัญหาหนักสุดคือการทุจริตของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น จำกัด ได้สร้างความเสียหายมีมูลค่ามากกว่าหนึ่งหมื่นล้านบาท ส่งผลกระทบต่อสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ในภาพรวมสหกรณ์ที่มีการทุจริตมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนทั้งหมด แต่ผลกระทบในเชิงลบทำให้เกิดกระแสความไม่เชื่อมั่นต่อระบบสหกรณ์ในประเทศไทย

สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์เชียงใหม่ มีหน้าที่หลักในการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร สร้างความเชื่อมั่นและโปร่งใสให้กับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร กำกับดูแลสหกรณ์ที่จ้างผู้สอบบัญชีภาคเอกชน วิเคราะห์รายงานการสอบบัญชี ติดตั้งและกำกับโปรแกรมกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ รวมทั้งระบบการสอบบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ โดยมีพื้นที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีทั้งหมด 25 อำเภอ มีสหกรณ์ในความรับผิดชอบทั้งสิ้น จำนวน 297 สหกรณ์ มีผู้สอบบัญชีสหกรณ์ จำนวน 30 คน และผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในจังหวัดเชียงใหม่ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์กับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จำนวน 12 คน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, ข้อมูลผู้สอบบัญชีภาคเอกชน ณ วันที่ 31 มกราคม 2559)

การตรวจสอบบัญชีสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นต่องบการเงินของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรว่างบการเงินนั้นได้จัดทำถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญ ตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดหรือไม่ ซึ่งการที่ผู้สอบบัญชีจะได้มาซึ่งความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลว่างบการเงินจัดทำถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดหรือไม่นั้น ผู้สอบบัญชีต้องใช้ดุลยพินิจและพิจารณาญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในการวางแผนและปฏิบัติงานตรวจสอบตามกฎหมายสหกรณ์ มาตรฐานการสอบบัญชีของสหกรณ์ และจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีสหกรณ์เพื่อลดความเสี่ยงในการสอบบัญชีให้อยู่ในระดับต่ำที่ยอมรับได้

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์จึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ ที่จะช่วยเสริมความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกต่อการบริหารงาน รวมถึงข้อมูลทางการเงินต่างๆ ของสหกรณ์ เนื่องจากข้อมูลจากงบการเงินควรมีความถูกต้องและเชื่อถือได้จึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้ข้อมูลในการเงินได้ ผู้สอบบัญชีจึงควรมีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในวิชาชีพเป็นพิเศษเช่นเดียวกับวิชาชีพอิสระอื่น ๆ ควรมีความรู้เกี่ยวกับการสอบบัญชีและการสอบบัญชี และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตลอดจนการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพ พร้อมทั้งมีความเป็นกลาง และมีความเป็นอิสระต่อสหกรณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้สอบบัญชีจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์โดยการใช้มาตรฐานการ

สอบบัญชีและจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีเป็นกรอบในการชีวิต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของผู้สอบบัญชี ลดความเสี่ยงที่อาจเกิดจากข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานสอบบัญชี ให้เกิดความน่าเชื่อถือ ศรัทธาในวิชาชีพมากยิ่งขึ้นและเกิดการยอมรับแก่ผู้บริหารและสมาชิกของสหกรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบถึงการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีระหว่างผู้สอบบัญชีภาครัฐและผู้สอบบัญชีภาคเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาจากสอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, 2550 : 185) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 42 คน ประกอบด้วย ผู้สอบบัญชีซึ่งดำรงตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชีระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน นักวิชาการตรวจสอบบัญชีระดับชำนาญการ จำนวน 22 คน นักวิชาการตรวจสอบบัญชีระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 คน เจ้าพนักงานตรวจสอบบัญชีระดับอาวุโส จำนวน 1 คน เจ้าพนักงานตรวจสอบบัญชีระดับชำนาญงาน จำนวน 1 คน และผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการศึกษาการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับผู้ปฏิบัติงานสอบบัญชี โดยแบ่งประเด็นในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับผู้ปฏิบัติงานสอบบัญชี

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการลดความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นต่อการเงินของสหกรณ์

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรครวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย 1) การแจกแจงความถี่ (Frequency) 2) ร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ ลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็น เป็นเพศหญิง ช่วงอายุจะอยู่ในช่วง 50 ปีขึ้นไป เป็นผู้สอบบัญชีภาครัฐดำรงตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปีขึ้นไป

ผลการศึกษาถึงความสำคัญของความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พบว่า ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญต่อความเสี่ยงในการแสดงความเห็นต่อการเงินที่ผิดพลาด และไม่เหมาะสม ความเสี่ยงที่ผู้บริหารสหกรณ์ เจ้าหน้าที่มีการปกปิดข้อมูลที่สำคัญ ทำให้ผู้สอบบัญชีได้รับข้อมูลที่ไม่งดต้อง บิดเบือนจากข้อเท็จจริง ทำให้ยากแก่การตรวจสอบ งบการเงินที่ผู้สอบบัญชีได้รับและทำการตรวจสอบ แสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ วิธีการ

ตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีใช้ก็ไม่สามารถตรวจพบการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงได้ ผู้สอบบัญชีขาดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับธุรกิจสหกรณ์ที่ตนปฏิบัติงานสอบบัญชีและถูกจำกัดขอบเขตการปฏิบัติงานสอบบัญชี ผลการศึกษาถึงขั้นตอนหรือวิธีการบริหารความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พบว่า วิธีการบริหารความเสี่ยงที่สำคัญที่จะนำไปสู่การป้องกันและลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีที่สำคัญที่สุด คือ ผู้สอบบัญชีควรมีความเข้าใจและทราบถึงเกี่ยวกับธุรกิจ สภาพแวดล้อม ระบบการควบคุมภายใน ระเบียบและข้อบังคับของสหกรณ์ รวมไปถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสหกรณ์นั้นๆ ปฏิบัติงานด้วยความเป็นอิสระ และเป็นมืออาชีพภายใต้มาตรฐานการสอบบัญชี จรรยาบรรณของผู้สอบบัญชี และระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์ โดยใช้หลักความระมัดระวังรอบคอบและด้วยความชำนาญ ตามระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานการสอบบัญชี รวมทั้งมาตรฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ควรมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการประเมินความเสี่ยงในแต่ละด้านและปฏิบัติตามวิธีการประเมินความเสี่ยง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการระบุและการประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในระดับงบการเงิน และในระดับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงมากำหนดแผนการสอบบัญชีโดยรวม และแนวการสอบบัญชี

ผลการศึกษาถึงปัจจัยที่นำมาใช้พิจารณาในการประเมินความเสี่ยงในแต่ละประเภท พบว่า ปัจจัยที่ผู้สอบบัญชี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและนำมาใช้พิจารณาประเมินความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชี จะมุ่งเน้นไปทางผู้บริหารสหกรณ์ ในเรื่องของความน่าเชื่อถือ ความซื่อสัตย์สุจริต ทักษะคติประสบการณ์และความรู้ของผู้บริหารในการบริหารงานและการจัดทางการเงิน ลักษณะการดำเนินงานธุรกิจและความซับซ้อนของโครงสร้างทางธุรกิจเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์แห่งข้อบังคับของสหกรณ์หรือไม่ ประสิทธิภาพของระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายในที่สหกรณ์ใช้ เช่นการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้จัดทำบัญชีและผู้ทำหน้าที่รับ – จ่ายเงิน การขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญด้านการเงินการบัญชี มีความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญสำหรับประเภทของรายการ ยอดคงเหลือทางบัญชี และความเหมาะสมของการเลือกใช้นโยบายการบัญชี รวมถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีของสหกรณ์ ว่ามีความเหมาะสมกับการดำเนินงานธุรกิจของสหกรณ์และสอดคล้องกับระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดหรือไม่

ผลการศึกษาถึงความแตกต่างของการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาครัฐและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตโดยใช้ความเป็นอิสระ เป็นตัวกำหนด พบว่า ปัจจัยที่มีความแตกต่างในด้านของความเป็นอิสระที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาครัฐและผู้สอบบัญชีภาคเอกชนคือ การให้บริการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ที่ตนรับสอบบัญชี เนื่องจากงานสอบบัญชีสหกรณ์ที่ผู้สอบบัญชีภาคเอกชนได้รับบริการตรวจสอบนั้น เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ มีทุนดำเนินงาน 30 ล้านบาท ขึ้นไป สหกรณ์มีการใช้โปรแกรมระบบบัญชีสำเร็จรูปในการบันทึกบัญชี และมีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่บัญชีไว้ สหกรณ์จึงไม่มีการว่าจ้างสำนักงานบัญชีเป็นผู้จัดทำ ในส่วนของผู้สอบบัญชีภาครัฐนั้น ได้ให้ความช่วยเหลือ สอนแนะนำในด้านการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ขนาดเล็กที่ไม่สามารถจัดทำบัญชีได้ และในบางแห่ง อาจมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจัดทำ ให้ และอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน คือ ผู้สอบบัญชีตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกรรมการ ผู้บริหาร หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์บางแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ มีอดีตข้าราชการ ครอบงำอาชีพที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์เชียงใหม่สร้างขึ้น เป็นที่ปรึกษา ทำบัญชี หรือเป็นคณะกรรมการสหกรณ์ จึงทำให้ผู้สอบบัญชีภาครัฐขาดอิสระ นอกจากสองปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น การประเมินความเสี่ยงของผู้สอบบัญชีภาครัฐและภาคเอกชนที่ถูกกำหนดโดยความเป็นอิสระ ล้วนไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาแนวทางการลดความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยแยกออกมาเป็นสองด้าน คือ ด้านคุณลักษณะและการปฏิบัติงานของทีมงานตรวจสอบ และ ด้านการควบคุมคุณภาพของสำนักงานสอบบัญชี สามารถสรุปได้ดังนี้

- ด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงานของทีมงานตรวจสอบ พบว่า ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับธุรกิจสหกรณ์ที่ตนปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเพียงพอมีความรู้ความสามารถด้านการสอบบัญชี

มาตรฐานการบัญชีและข้อกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และต้องปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์ให้เป็นไปตาม ระเบียบ คำสั่งคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมาตรฐานการสอบบัญชี รวมทั้งมาตรฐานทาง วิชาการที่เกี่ยวข้อง ควรมีการวางแผนการตรวจสอบงบการเงินของสหกรณ์อย่างเหมาะสมมีจริยธรรมและปฏิบัติงาน สอบบัญชีเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในด้านความเป็นอิสระ รวมถึงการควบคุมและสอบทานงานสอบบัญชีอย่างละเอียด ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปฏิบัติงานสอบบัญชี เพื่อให้ผู้สอบบัญชีมั่นใจว่า งบการเงินที่ผู้สอบบัญชีแสดงความ เห็นนั้น มีคุณภาพ ข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ ไม่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ส่งผลให้ผู้ใช้งบการเงิน มีความเชื่อมั่นในตัวผู้สอบบัญชีสหกรณ์

- ด้านการควบคุมคุณภาพของสำนักงานสอบบัญชี พบว่า สำนักงานสอบบัญชีควรมีการสรรหาบุคลากร การกำหนดคุณสมบัติ แนวทางในการประเมินบุคลากรในแต่ละระดับ และการจัดการทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสม กับขนาดและความยุ่งยากของสหกรณ์ มีการลงโทษทางวินัยต่อผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบาย และขั้นตอนของ สำนักงาน เพื่อใช้เป็นตัวควบคุมการปฏิบัติงาน มิให้ผู้สอบบัญชีดวัน หรือละเลยสิ่งที่ควรปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิด ความเสี่ยงในการสอบบัญชีได้ ควรมีผู้ทำหน้าที่สอบทานคุณภาพงานสอบบัญชีโดยเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการที่ตรวจสอบ เพื่อความถูกต้อง เชื่อถือได้ และเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี รวมถึงการจัดฝึกอบรมให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพิ่มพูนความรู้ให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชี สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการตรวจสอบให้เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค ที่อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี สหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีปัญหาด้านบุคลากร ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ภาครัฐและผู้ช่วยผู้สอบบัญชีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การโยกย้ายสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง กรณีที่สหกรณ์ มีดำเนินธุรกิจที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ผู้สอบบัญชีภาครัฐจะไม่สามารถระบุปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานสอบบัญชีให้ถูกต้องและครอบคลุมได้ ควรจัดส่งบุคลากรเข้าทำการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ด้านการสอบบัญชีที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก เช่น สภาวิชาชีพบัญชี และความรู้ด้านภาษีอากรที่มีการปรับปรุงตลอด เวลา เนื่องจากปัจจุบัน สหกรณ์มีการดำเนินธุรกิจที่หลากหลาย และปริมาณธุรกิจเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สหกรณ์เข้าสู่ ระบบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีอื่นๆ ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถให้คำแนะนำแก่สหกรณ์และลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีได้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา ความเสี่ยงในการสอบบัญชี กรณีศึกษา ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปราย ผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็น เป็นเพศหญิง ช่วงอายุจะอยู่ในช่วง 50 ปีขึ้นไป เป็นผู้ สอบบัญชีภาครัฐดำรงตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีระยะเวลาในการดำรง ตำแหน่ง 10 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 การประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับผู้ปฏิบัติงาน สอบบัญชีสหกรณ์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญต่อความเสี่ยงในการแสดงความ เห็นต่องบการเงินที่ผิดพลาด และไม่เหมาะสม หากผู้สอบบัญชีไม่มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์ที่ทำการตรวจสอบ รวมถึงการวางแผนการปฏิบัติงานสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีมีความเสี่ยงที่จะแสดงความเห็นต่องบการเงินที่ผิดพลาด ผู้สอบ บัญชีควรมีความเข้าใจและทราบถึงเกี่ยวกับธุรกิจ สภาพแวดล้อม ระบบการควบคุมภายใน ระเบียบและข้อบังคับ ของสหกรณ์ รวมไปถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสห กรณ์นั้นๆ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการประเมินความเสี่ยงในแต่ละด้านและปฏิบัติตามวิธีการประเมิน

ความเสี่ยง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการระบุและการประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในระดับงบการเงิน และในระดับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงมากำหนดแผนการสอบบัญชีโดยรวม และแนวการสอบบัญชี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ งามฉวี โชติยมนตรี (2557) ได้ทำการศึกษาแนวทางการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้สอบบัญชีได้พิจารณาว่าจะจำกัดความเสี่ยงที่เกิดจากการตรวจสอบให้อยู่ในระดับใดที่จะให้ผลเป็นที่น่าพอใจเพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าความเสียหายหรือข้อผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็ให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หรือเป็นอุปสรรคต่อการแสดงความเห็นต่องบการเงินได้ หรือไม่ถึงกับทำให้รายงานการเงินการบัญชีหรือข้อมูลต่าง ๆ ในงบการเงินเชื่อถือไม่ได้

ด้านวิธีการบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานสอบบัญชี ของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ให้ความสำคัญที่สุดในนำมาใช้พิจารณาในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีสหกรณ์แต่ละแห่ง คือ ความน่าเชื่อถือ ความซื่อสัตย์สุจริต ทักษะคติประสบการณ์และความรู้ของผู้บริหารในการบริหารงานและการจัดทำงบการเงิน เช่น ผู้บริหารที่ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการควบคุมภายในหรือระบบบัญชีของสหกรณ์ หรือมีทัศนคติในทางลบต่อการจัดทำงบการเงินอาจส่งผลให้มีการจัดทำงบการเงินที่บิดเบือนจากความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารในระหว่างงวดอาจส่งผลกระทบต่อการจัดทำงบการเงิน เนื่องจากผู้บริหารคนใหม่อาจยังไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจหรือระบบการควบคุมภายในที่กิจการควรมี กิจการตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีผลการดำเนินงานล้มเหลว ขาดเงินทุนในการดำเนินงานต่อเนื่อง หรือผู้บริหารของกิจการได้รับผลตอบแทนโดยมีเงื่อนไขขึ้นอยู่กับกำไรสุทธิหรือรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิกา วิเศษฐธรรมศรี (2551) ได้ทำการศึกษา แนวทางการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สอบบัญชีภาษีอากรให้ความสำคัญมากในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการประเมินความเสี่ยงจากการควบคุม และการประเมินความเสี่ยงสืบเนื่อง การประเมินความเสี่ยงจากการตรวจสอบปัจจัยที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ สามารถตรวจสอบการปรับปรุงกำไรขาดทุนสุทธิทางบัญชีเป็นกำไรสุทธิขาดทุนสุทธิเพื่อเสียภาษีอากร ส่วนการประเมินความเสี่ยงจากการควบคุม ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่กิจการมีเอกสารหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชีและมีการเก็บรักษาเอกสารอย่างเหมาะสม และสำหรับการประเมินความเสี่ยงสืบเนื่อง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ งบการเงินจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ ความซื่อสัตย์สุจริตและทัศนคติของผู้บริหารในการบริหารงานและการจัดทำงบการเงิน ส่วนในระดับของยอดคงเหลือในบัญชีและประเภทรายการจะให้ความสำคัญแก่รายการผิดปกติและซับซ้อน รายการที่ไม่ผ่านการประมวลผลตามปกติ โดยเฉพาะรายการที่เกิดขึ้น ณ วันสิ้นงวดหรือใกล้วันสิ้นงวด

ด้านความแตกต่างของการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาครัฐและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตโดยใช้ความเป็นอิสระ เป็นตัวกำหนด พบว่า ผู้สอบบัญชีภาครัฐจะมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์ น้อยกว่าผู้สอบบัญชีภาคเอกชน ในด้านของ การให้บริการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ที่ตนรับสอบบัญชีและผู้สอบบัญชีตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกรรมการ ผู้บริหาร หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ เนื่องจากผู้สอบบัญชีภาครัฐเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สอนแนะนำการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ขนาดเล็กที่ไม่สามารถจัดทำบัญชีเองได้ ส่งผลกระทบถึงการประเมินความเสี่ยงของผู้สอบบัญชีภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของซิลปะพร ศรีจันทเพชร (2552) ที่กล่าวว่า สำนักงานสอบบัญชีควรจัดให้มีนโยบายและขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้มั่นใจว่าผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยได้ปฏิบัติงานตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นอิสระ นโยบายและขั้นตอนการปฏิบัติงาน ควรกำหนดให้ผู้สอบบัญชีให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า ขอบเขตการให้บริการ เพื่อให้สำนักงานประเมินผลกระทบทั้งหมดต่อความเป็นอิสระ และต้องสรุปว่ามีการปฏิบัติตามกำหนดของความเป็นอิสระเพื่อประเมินว่ามีสถานการณ์และความสัมพันธ์ที่ทำให้ขาดความเป็นอิสระ และประเมินข้อมูลของการไม่ปฏิบัติตามนโยบายของความเป็นอิสระ รวมทั้งดำเนินการแก้ไขหามาตรการป้องกัน หรือถอนตัวจากการเป็นผู้สอบบัญชี

ส่วนที่ 3 แนวทางการลดความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาถึงปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการลดความเสี่ยงของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะสามารถ

ลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ คือ ควรมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับธุรกิจสหกรณ์ที่ตนปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเพียงพอเพื่อที่จะศึกษาถึงลักษณะของธุรกิจในแต่ละประเภทของสหกรณ์และสามารถวิเคราะห์ความเสี่ยงในแต่ละด้าน โดยปฏิบัติงานเอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถ และระมัดระวังรอบคอบ จึงจะสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีได้ และสำนักงานสอบบัญชีควรมีการสรรหาบุคลากรการกำหนดคุณสมบัติ แนวทางในการประเมินบุคลากรในแต่ละระดับ และการจัดการทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับขนาดและความยุ่งยากของสหกรณ์ เนื่องจากผู้ที่จะปฏิบัติงานด้านสอบบัญชีและสามารถเข้าใจถึงกระบวนการประเมินความเสี่ยงในด้านต่างๆ นั้น ควรเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านวิชาชีพบัญชี มีศักยภาพและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับขนาดและความยุ่งยากของสหกรณ์เพื่อลดความเสี่ยงในด้านการปฏิบัติงานสอบบัญชี รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อนันยา แก่นแก้ว (2552) ผู้สอบบัญชีควรรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นไว้เพื่อประเมินความเสี่ยงเช่น ประเภทธุรกิจของลูกค้า ผู้เจ้าของและผู้บริหารของกิจการที่จะตรวจสอบ ฐานะการเงินของลูกค้า ฐานะทางสังคมของลูกค้ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของลูกค้า ลักษณะของรายงานที่ต้องนำเสนอหน่วยงานกำกับดูแล เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และผู้สอบบัญชีควรมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจที่จะตรวจสอบ ประโยชน์ของข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจที่จะตรวจสอบ เพื่อให้เข้าใจในระบบบัญชีและวิธีการปฏิบัติทางการสอบบัญชีของกิจการที่จะตรวจสอบและช่วยในการระบุปัญหาและการประเมินความเสี่ยงสืบเนื่องของกิจการที่ตรวจสอบ

ส่วนที่ 4 สภาพปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ภาครัฐ มีปัญหาด้านบุคลากร โดยผู้สอบบัญชีของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์เชียงใหม่ส่วนใหญ่นักขาดประสบการณ์ ความรู้ความสามารถและผู้ช่วยผู้สอบบัญชีมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน กรณีที่สหกรณ์มีดำเนินธุรกิจที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ส่งผลให้ผู้บริหารสหกรณ์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ขาดความเชื่อมั่นในตัวผู้สอบบัญชีและผู้สอบบัญชีภาครัฐไม่สามารถระบุปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานสอบบัญชีให้ถูกต้องและครอบคลุมได้ ผู้บริหารควรเล็งเห็นถึงความสำคัญ โดยควรจัดส่งบุคลากรเข้าทำการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการสอบบัญชีที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก เช่น สภาวิชาชีพบัญชี และความรู้ด้านภาษีอากรที่มีการปรับปรุงตลอดเวลา เนื่องจากปัจจุบัน สหกรณ์มีการดำเนินธุรกิจที่หลากหลาย และปริมาณธุรกิจเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สหกรณ์เข้าสู่ระบบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีอื่นๆ ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถให้คำแนะนำแก่สหกรณ์และลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสอบบัญชีได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาในฐานะผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานสอบบัญชีสหกรณ์โดยตรง มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ภาครัฐควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่จะใช้ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี เนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบันสหกรณ์มีการดำเนินธุรกิจที่ขยายตัวมีความซับซ้อนและหลากหลาย การดำเนินงานนอกกรอบวัตถุประสงค์แห่งการจัดตั้งสหกรณ์ รวมทั้งมีทุนดำเนินงานมาก สหกรณ์บางแห่งเข้าระบบการจดทะเบียนภาษี ผู้สอบบัญชีจึงควรหมั่นศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานสอบบัญชี และเล็งเห็นถึงความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานสอบบัญชีมากขึ้น

2. ผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญในการจัดส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมนอกเหนือจากหน่วยงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์มีความรู้ที่หลากหลาย มีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

3. ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีให้มีความชัดเจน สะดวก และเข้าใจง่ายในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชี เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และ

ให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานสอบบัญชี

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี
สหกรณ์

3. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการศึกษาครั้ง
ต่อไปอาจขยายขอบเขตกลุ่มเป้าหมายออกไป เพื่อจะได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจันทเพชร. 2548. การสอบบัญชี. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ที พี
เอ็น เพรส.
- สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. 2544. มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 400. กรุงเทพฯ :
บริษัท พี.เอ.ลิวอิง จำกัด.
- ศิลปพร ศรีจันทเพชร. 2552. “การควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี.” วารสารวิชาชีพบัญชี 5, 13 (สิงหาคม): 26-31.
- สุภัค ตรโยธิน. 2550. ปัจจัยภายนอกที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพงานสอบบัญชีในมุมมองของผู้สอบบัญชีที่ได้รับ
ความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การ
ศึกษาด้วยตนเองโครงการปริญญาโททางการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรา ศรีวิฑูรย์. 2554. ความคิดเห็นต่อความเสี่ยงในการสอบบัญชีในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน
สอบบัญชีขนาดย่อมที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และ
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- กร โท้งงาม. 2550. การวิเคราะห์เกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อลดความเสี่ยง. คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อุดม เศษโพธิ์,สุริย์พันธุ์ วรพศธร,สิริมาส หมั่นสาย. 2553. การบริหารความเสี่ยง มหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขา
วิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทิศา วิศิษฐ์ธรรมศรี. 2551. แนวทางการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรใน
กรุงเทพมหานคร;Guidelines to audit risk assessment of tax auditors in Bangkok Metropolitan.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาณดา โชจินตามณี. 2551. แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของระบบสารสนเทศที่ใช้
คอมพิวเตอร์;Guidelines to audit risk assessments of computer information systems.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดาวเด่น สัญญโกชน. 2555. ผลกระทบของการบริหารความเสี่ยงในการสอบบัญชีที่มีต่อคุณภาพรายงานการสอบ
บัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รุ่งนภา แต่สุขะวัฒน์. 2547. ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีที่มีต่อความเสี่ยงในการสอบบัญชีกับการควบคุมภายใน
ของธุรกิจขนาดย่อม;The opinion of cpa toward audit risk and internal control of small
business. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รังสรรค์ สิงห์คำ. 2556. การประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในภาคเหนือ;Assessment
of tax auditors in the Northern Region. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรภัทร ดุเมณี. 2557. แนวทางการปรับปรุงการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในพื้นที่
สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 6;Guidelines for improving audit risk assessment of Cooperative
Auditors within Cooperative Auditing Office Region 6.
- ลดาวลย์ ไชยมหา. 2559. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารความเสี่ยงในการสอบบัญชีสมัยใหม่กับประสิทธิภาพการ
สอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.